

ПРЕДГОВОР

Говор мржње и потискивање у заборав многих важних историјских догађаја и појединаца који су стварали историју, заплуснули су не само Србију. Под изговором да то представља борбу с аветима тоталитаризма, уклањају се споменици војсковођама који су се изборили са највећим европским злом – нацизмом.¹ У том контексту, политичка историја добија нова тумачења и интерпретације, тако да победници постају зли, а побеђени се претварају у борце за правду и свеколики напредак. Руски аутор Игор Шишкин то је назвао «осветом поражених»² С овом политиком није се суочила само Украјина која је бројне „своје“ нацисте и сараднике нациста прогласила националним херојима и подигла им споменике, већ и Румунија која оправдава своје учешће у агресији на СССР борбом против тоталитаризма, а слично се понаша и Пољска и прибалтичке државе.

У ту врсту „накнадних победника“ спада и Хрватска које је своје усташке злочинце рехабилитовала и накачила им витешки ореол. Мада су успомену на своје „витешке претке“ неговали свих деценија свога високог брозовског покровитељства (оличеног у Брозовом обећању датом 1944. године, у ослобођеном Београду, да „Србија нема чему да се нада, ми се у Србији морамо понашати као у окупираној земљи“), охрабрење да отворено искажу своје антисрпско расположење стигло им је са демократског Запада, у време док је разбијана Југославија а Срби представљани свету као оличење зла, у време кад су се западни политичари утркивали ко ће их више оцрнити (да подсетимо на неке изјаве):

„Срби су народ без закона и без вере. То је народ разбојника и терориста”. (Жак Ширак, бивши председник Француске).

---

1 Резолуција Европског парламента, законодавног и представничког тела Европске уније, „О значају европског сећања за будућност Европе“, усвојена 19. септембра 2019, изричито захтева да све земље ЕУ усвоје пољско искуство и очисте територије својих држава од споменика совјетским војницима.

2 Месть побежденных. Что стоит за осквернением памятников нашим воинам в ЕС, <https://regnum.ru/news/polit/2917039.html>

„Срби нису нарочито паметни. Српска деца се више неће смејати”. (Лоренс Инглбергер, државни секретар САД).

„Молим се да се ватра небеска обруши на Србе”. (Отац Пјер, француски свештеник, наводни хуманитарац, по повратку из Сарајева и посете Маркалама 2, на конференцији за штампу).

„Зауставите Србе. Одмах. Заувек”. (Маргарет Тачер, премијерка Велике Британије, часопис Њујорк тајмс 4. мај 1994.)

„Срби су злочиначки дупеглавци”. (Ричард Холбрук, помоћник државног секретара САД, часопис Њујоркер, 6. новембра 1995.)

„Што се Срба тиче... то је данас један болестан народ”. (генерал Жак Кот, командант УНПРОФОР-а у Босни и Херцеговини, Војни месечник Дифенс национал, јун 1997, Париз).

“Срби тргују људским органима својих жртава како би обезбедили новац за свој рат. Требало би да ђаволски бомбардујемо Београд!” - Пол Џексон, уредник канадског листа Калгари сан за Фани стар, 13. октобра 1992.

“Срби су дводимензионалан народ са тежњом ка простаклуку. Животиње користе своје ресурсе знатно сређеније него ови наопаки створови, чија је припадност људској раси у великом закашњењу”. - Питер Јустинов, глумац, амбасадор Унеска, за **The European**, 10. јуна 1993.

“Предлажем да се српској деци забрани у школама учење српске националне поезије”. - Професор др Ролф-Дитер Клуге, директор славистичког семинара Универзитета Тибинген, на округлом столу Универзитета у Тибингену, 1997.

“Срби су немилосрдни људи, спремни заклати ножем, што могу захвалити свом словенском пореклу”. - Франсоа Кремио, припадник француских снага СФОР-а, маја 1995.

Многе се чињенице могу навести као оправдање да се крене (и) у научно истраживање говора мржње и културе нашег заборавља, тј. памћења, али их на овоме месту нећемо

набрајати. Рећи ћемо само да делује чудно што је ово прва научна публикација Института за политичке студије посвећена тој теми, нарочито због тога што су њени приређивачи уверени да је ова истраживања требало покренути много раније. Но, док су и научне институције и државни органи у Србији спавали, други су радили...

Када је објављено да ће бити приређен тематски зборник радова о „говору мржње и култури памћења“, многи истраживачи су што јавно, што заобилазно, изразили своје негодовање, скоро гнушање самим наговештајем да се та тема уопште покреће. То се, наравно, одразило и на њихов одзив јер су, уверени у исправност својих ставова, игнорисали понуду свог Института да се укључе у поменуто истраживање. То и јесте главни разлог што у зборнику преовлађују радови ванинститутских аутора.

Прва примедба колега односи се на саму тему, односно проблем истраживања. Подразумевало се да треба да се, између осталог, истражује говор мржње усмерен према Србима, с обзиром на агресију НАТО-а на Србију и Црну Гору и окупацију Косова и Метохије, као и пропаганду која је тада обиловала, а обилује и сада, мржњом према Србима. Истраживати мржњу према Србима, по њиховом мишљењу, нема смисла јер су је они, Срби, заслужили. То с једне стране, а са друге, они, у удвориштву „напредном“ Западу, своје узору, не би желели да бавећи се „националистичким“ темама затворе капије западних научних и финансијских институција.

Потом је подсмеху извргнута синтагма „култура памћења“, што је, према њиховом мишљењу, „ретро“, сведочанство научне заосталости оних који су прегли да приреде замишљени зборник. Према њиховом мишљењу **не ради се о „култури памћења“, већ о „култури сећања“.**

Да видимо да ли је тако.

Београдска издавачка кућа „Просвета“, 2011. године објавила је превод књиге Јана Асмана под насловом „Култура памћења“ (не „сећања“) у којој се бави улогом памћења и његовим облицима у изградњи културног идентитета.

Весна Ђукић, професор на Факултету драмских уметности, објавила је 2017. године монографију „(Ка)ко смо?, Студије културе памћења и политике идентитета у Србији“ (поново „култура памћења“).

Влада Републике Српске покренула је сајт „Култура памћења“ (<https://kulturaramsenja.com>) да од заборава сачува не само страдање Срба него и Јевреја у Другом светском рату.

Дечји културни центар Београда (www.dkcb.rs) развија пројекат „КУЛТУРА ПАМЋЕЊА – Светосавље у трећем миленијуму“.

А ваља знати и да је бавећи се трудом епских певача да допринесу очувању самосвести својих слушалаца у обичном пуку, **историчар Радован Самарцић** записао да је „било и у најширим слојевима оне мудрости кад се зна да живот престаје **губитком памћења**. Због тога се (усмени) хроничар (са њим и народни гуслар) трудио да успостави и очува вертикалу, сачињену од историјских, моралних и песничких примеса, услед које ће се васцели српски род држати усправно и тако опстати.

Шта би, дакле, могло бити спорно у теми „Култура памћења“? Прво да кажемо да се наш предмет проучавања уобичајено дефинише на следећи начин:

„Култура памћења је симболичко наслеђе представљено у текстовима, церемонијама, споменицима, прославама, светим списима и другим медијима који служе као мнемотехнички покретачи значења која се односе на то шта се десило у прошлости.“

Мада се за овај појам, као синоним, често користе и термини: култура сећања, национално памћење и културално памћење, треба истаћи да у Србији нема синонимности међу појмовима „памћење“ и „сећање“.

Ево и зашто. **Синтагму „Култура сећања“ користе другосрбијанци**, они који свој идентитет дефинишу као несрпски, чешће антисрпски, односно проевропски и пронатовски, не схватајући да је „сећање“ краткотрајни, најчешће тренутни мисаони чин обично усмерен на нешто мање-више неважно, споредно, узгредно...

Године 2006, професор Тодор Куљић објављује књигу „Култура сећања“ (и она је једина, али међу младима очигледно утицајнија од претходно поменутих) која се препоручује поједностављеном, али зато нетачном досетком да „**срећни људи имају лоше памћење и богато сећање**“, а то значи да би млади били срећни треба да имају „богато сећање“ (какво поједностављење, уз то и нетачно). Куљић препоручује својим читаоцима, а то су углавном студенти Филозофског факултета, да буду „критични према групним и идеолошким сликама прошлости и кадри да изграде самостални однос према историји“. Даље каже да без памћења свакако не бисмо могли замислити време. Међутим, **памћење свесно и несвесно искривљава оно што се не може вратити. „У сећању прошлост није мртва, већ употребљив и активан садржај**. Управо у томе леже и могућности манипулације. Критичка култура сећања настоји да покаже узроке и обрасце разноврсних потреба прошлости. У овој књизи су показани разни механизми искривљавања прошлости. То се не постиже само чувањем одређених садржаја, већ и заборавом других. Другим речима, како се и зашто заборавља оно што је за владајуће групе некорисно, али и оно што је за групу нефункционално, а за појединца нелагодно? Речју, треба демистификовати селективно памћење и организовани заборав”.

Ако ово није довољно, навешћемо шта професор Куљић о „сећању“ пише за „Пешчаник“, најважнији портал Друге Србије. „Изгледа да је 2005. године суочавање са блиском прошлошћу нових балканских држава под притиском из вана добило нове тонове. Заоштрена је дебата око ратних злочина унутар и између држава. Хрвати грчевито бране дигнитет Домовинског рата, **а Срби настоје да ублаже неупоредивост геноцида у Сребреници истичући и остале злочине. Домовински рат се не смије криминализовати**, а Сребреница је резултат смишљене пропаганде – јесу пароле којима се умирује повређено врело поносног националног осећања обичног човека. Не мање је упадљива реторика по којој су се сви бранили од агресије, а ако је и било претеривања, реч је о ексцесима.“³

3 Тодор Куљић, Критичка култура сећања, <https://pescanik.net/kriticka-kultura-secanja/> 30.

Ако смо добро прочитали, за Куљића је „геноцид у Сребреници“ неоспоран, што га дефинитивно дискредитује као објективног и добронамерног истраживача.

Трећи аргумент у корист синтагме „култура памћења“ је језичке природе. Руски аутор Вадим Викторович Рибин у једном свом раду констатује да једна од метода језичке борбе коју су научници описали, јесте слабљење супарничког језика са њему сродним језицима. Ова метода је стара као и принцип “завади па владај”. Тако, на пример, **видимо како словенски језици без међусобног договора позајмљују стране речи.**⁴ Иако се код „памћења“ и „сећања“ не може говорити (бар што се тиче српског језика) о страним речима, може се говорити о одступањима од заједничког корена. **На руском памћење се каже „память“, на бугарском „памет“, на пољском „паміе́ць“** и јасно је да имају заједнички корен (што би, ваљда, требало сачувати). Традиција је нешто што науку чини не само уверљивијом него и сведочи о њеном трајању. Тако је и код појмова. Другим речима, како се види, аргументи су за непристрасне и неострашћене на страни „културе памћења“.

Из наведених примера јасно је да се ради не само о различитим теоријским приступима, већ и наметању, кроз „културу сећања“ другосрбијанске идеологије чији је саставни део наратив о српској геноцидности. Колеге, очигледно је, у ушима имају мембрану која их спречава да чују како се Југославија није распала, већ је разбијена спољном интервенцијом (о чему већ постоји доступна грађа). Они не могу да појме да Срби на Косову и Метохији нису терорисали Шиптаре, већ да је било обрнуто, о чему на најтрагичнији начин сведочи судбина Ђорђа Мартиновића, и то много пре „потезања оружја“. Они, даље, не могу да схвате да је НАТО извршио агресију на Србију и Црну Гору јер није имао одобрење Савета безбедности Уједињених нација, по међународном праву јединог органа овлашћеног да доноси одлуку о употреби оружја и војске. За њих, Србија и Црна Гора заслужиле су да

---

06 2006.

4 Вадим Викторович Рибин, ОПЕТ СЕ ПОВЛАЧИМО: Смањивањем употребе црквенословенског језика у Богослужењу ми издајемо православље, у зборнику *Православље и расколи: Како се снаћи?*, Приредио Зоран Милошевић, Примапром/Балканска геополитика, Бања Лука, 2020, стр. 145.

их НАТО бомбардује, те их таква њихова логика нужно мора сврстати у аутошовинисте, односно „самопрзеће Србе“.

Овде се отвара питање ко нам, дакле, школује младе?

Јасно је да је Србија предала свој образовни систем западним центрима моћи који дефинишу не само наставне програме, него и наставнички састав. На Светог Саву 1966. године, Свети Јустин Ћелијски са тугом опомиње и горко рида над судбином српског народа. „Ти земаљска Србијо, куда идеш? Шта је твој крај? Шта ако не пропаст, погибија? ...Срби неће у монахе, Срби кренули за Европом, за културом, за модом. Жене трче за париском модом, и по вароши и по селима. Младићи, омладина, Срби зрели, родитељи, чиновници, службеници, све то се дало на уживање. Биоскопи пре свега, и позоришта изнад свега... О лешеви српски! Шта вам даје та култура и цивилизација? Шта, осим лажи? Шта, осим лажног задовољства? ... Пуна је Српска Земља лешева духовних. Душа до душе, ох, леш до леша! То су мање-више данашњи Срби.“⁵

Оно што у целој ствари јесте погубно, то је (само)уверење неких истраживача да све боље знају од осталих, нарочито старијих колега чији положај у послу, и знање и године, све више тумаче као болест и интелектуалну заосталост, чак и дементност! Таква логика у истој је равни са „знањем“ младог света у Србији да су за све невоље у њиховој домовини криви пензионери, они који су вишедеценијским деловањем створили све што постоји као друштвено богатство.

Ако се некада старост повезивала са животном зрелошћу и мудрошћу, сада је она сметња прогресу, напретку, освајању животног простора, очувању природних ресурса за нове генерације, у коме се појава коронавируса сматра нормалном, јер докрајчује старе и људе који одавно већ ништа не доприносе заједници.

Наравно, овде не смемо заборавити да млади „беже од Русије, као ђаво од крста“, те сарађивати са научницима из ове земље представља (идеолошку) јерес, недопустиву грешку и интелектуални регрес, при чему свесно превиђају да и у тој земљи има науке, али и да је она, између осталог, ослободила

5 Св Јустин Ћелијски: Где су Срби?, у зборнику: *Тајна Светосавља*, Београд, 2013, стр. 252-255.

Европу од нацизма. Све то подсећа на (не)прилике које је књижевник Драгослав Михаиловић описао у свом роману „Кад су цветале тикве“ (прво издање 1968.), тада се, да подсетимо, због слушања Радио Москве ишло на робију.

***

Свим ауторима који су приложили своје текстове и тиме допринели објављивању овога зборника, приређивачи од срца захваљују.

З. М.